

EN SPORVOGN TIL BEGJÆR

AV TENNESSEE WILLIAMS

NR: 013471

BILLET INFO Reisen varer i 2 timer og 25 minutter inklusiv pause. Reisende må være min 15 år. Billetten er gyldig for en reise, og må anvendes i tidsrommet 31. januar til 22. mars 2024.

ROGALAND

TEATER

NR: 013472

BILLETT INFO Reisen varer i 2 timer og 25 minutter inklusiv pause. Reisende må være min 15 år.
Billetten er gyldig for en reise, og må anvendes i tidsrommet 31. januar til 22. mars 2024.

NR: 013473

BILLETT INFO Reisen varer i 2 timer og 25 minutter inklusiv pause. Reisende må være min 15 år. Billetten er gyldig for en reise, og må anvendes i tidsrommet 31. januar til 22. mars 2024.

ConocoPhillips

OBOS

NR: 013474

BILLETT INFO: Reisen varer 12 timer og 25 minutter inklusiv pause. Reisende må være min 15 år. Billetten er gyldig for én reise, og må anvendes i tidsrommet 31. januar til 22. mars 2024.

POST #METOO

AV REGISSØR MARIA KJÆGAARD-SUNESSEN

SPORVOGN TIL BEGJÆR ER FYLDT MED TABUER, SOM IKKE HAR FLYTTET SIG SYNDERLIGT SIDEN 1947, HVOR TENNESSEE WILLIAMS SKREV SIN FØRSTE VERSION AF STYKKET. TABUER SOM PSYKISK SYGDOM, MISBRUG, SEKSUALITET, SKYLD OG SKAM, RACISME OG VOLD. MEN MEST AKTUELT I FHT. VORES EGEN TID BESKRIVER HAN KOMPLEKSITETEN MELLOM MAGT OG BEGJÆR.

Hvad er begær? En lyst, tørst, længsel, en sult... En brand der ulmer, og vil ildne op i lyse flammer, der slikker og brænder og ustyrligt æder alt, hvad de kan få fat i og efterlader verden sodet og øde... Er begæret noget sjældent? Noget som ideelt skal udleves eller bør det tøjes og undertrykkes indenfor tydelige og afklarede rammer? Seksualitet er kompleks og fyldt af spørgsmål, skygger og "blurred lines". Findes erotik uden dominans? Er dominans det samme som magt? Hvilket magtmiddel er stærkest: sex eller vold? Er sex en slags vold eller netop det modsatte?

Stykkets hovedkarakter Blanche Dubois ved at svogeren Stanley Kowalski er "farlig", og hun vil "ædes" af rovdynet. Hun vil fortæres, opløses, forsvinde fra sig selv og fra virkeligheden, for hun har spøgelse med sig, som hun flygter fra. "Det modsatte af døden er begæret", siger hun, og

udfordrer kong Kowalski i hans eget hus og invaderer hans territorie. Hun forblænder hans venner, hun vil stikke af med hans elskede, hun kalder ham øgenavne og ser ned på ham. Hun er en dominerende og grænseoverskridende svindler, der fylder luften med tryllestøv og fine klær, så Stanley og hans entourage ikke kan kende forskel på virkelighed og løgn. Drøm og realisme. Blanche vil nemlig ikke have realisme. Hun vil have fortryllelse og magi. Hun siger ikke altid sandheden, som den er, men som den burde være. Og det udfordrer kongens position. Ingen skal nemlig klare at svindle Stanley Kowalski.

Men hvad med Mitch, hans ugifte ven? Ligger håbet og lyset i et helt andet sted, end der hvor hun troede? Kan hun redde sin lillesøster ud af den usunde kærlighed, og kan hun fortrylle virkeligheden med sin charme og fantasi? Ikke hvis det står til Stanley Kowalski. Og under magtkampens hede torden kæmper vores kvindelige antihelt for at vinde hans gunst, så hun kan øge sin sociale position.

Men også så hun kan få bekræftet sit selv billede, der krakelerer mere og mere i løbet af forestillingen.. I vores tid er der nemlig en tendens til at tro, at det er individet, som definerer sig selv. Men identitet er ikke individuelt. Det er relationelt. Er du overhovedet nogen, før én anden ser på dig?

Blanche er tiltrukket af Stanleys alfa-agression og udtalte primitive maskulinitet. Den appellerer til det dyriske i hende, der vil passes på af flokkens stærkeste og mest virile

"han". - En læsning, som ikke er særlig woke, nogen vil måske mene den er biologistisk, konservativ og med til at opretholde forældede narrativer og kønsstereotyper. Men der findes en stor kompleksitet i seksualiteten som beskrives i stoffet her, der sjældent kan formidles i mediernes eller i hurtige, smarte, enstrengede udsagn på diverse sociale platforme. Heldigvis har vi kunsten til at fælde tematikkerne ud.

I Williams tekst er der tale om attraktioner mellem stærke kræfter, som også findes i vores samfund. Attraktioner som trænger sprog, nuancer og krop. Efter #metoo-bevægelsen har der flere steder i verden været en tendens til censur og en "cancell-kultur", som gør at disse kræfter nærmest blir samtidens nye tabuer. Men jeg tror, at det er vigtigt at forholde sig til at aggression og seksualitet kan hænge sammen. At magt er dynamisk og relationelt.

Hvis vi undersøger sammenhængen på et reflekteret, oplyst og frit niveau, undgår vi indestængte borgere, med undertrykte følelser, der pludselig kan reagere eksplosivt og uhensigtsmæssigt. Vi må anerkende at mennesker ikke er harmoniske og puritanske over-jeg's individer, men også destruktive og magtsyge egoister, styret af fantasi, længsel, aggression, magtsyge, bekræftelse og drømme, der ikke nødvendigvis skal udleves, men heller ikke fortrænges eller cancelleres.

Hos Williams længes Skønheden og Udyret efter hinanden, og denne længsel, dette begær hænger uløseligt sammen

NR: 013474

BILLET INFO Reisen varer i 2 timer og 25 minutter inklusiv pause. Rejsende må være min 15 år. Billetten er gyldig for en reise, og må anvendes i tidsrommet 31. januar til 22. mars 2024.

med styrkeprøver, kontrol, dominans, samt evnen og viljen til at nå sine mål ved at influere andres adfærd, bevidst eller ubevidst - med MAGT, altså. Og det er her Williams skriver sig ind i vores nutidige post #meetoo-bevægelse. Karaktererne benytter sig nemlig i høj grad af herskertechnikker, overgreb, krænkelser, forskelle mellem biologiske køn, chikane, offer-krænker-mekanikker og voldtægtskultur.

Men er det nu bæstet, der æder englen eller omvendt? Hvem er egentlig bæstet, og kan der findes engle i en ødelagt verden? Teksten undersøger grænse-overskridelser, lyst og frygt, men også tilgivelse, længsel og tilhørsforhold mellem mennesker.

Forestillingen er et indspark i post #meetoo-debatten med ønsket om at nuancerer de psykologiske faktorer, som er på spil imellem mennesker. Skellet mellem lyst og overgreb kan være fyldt med gråzoner, og når grænser er til forhandling og menneskene desperater, kan begær nemt føre til nedbrydende og farlige møder.

"And so it was I entered the broken world

To trace the visionary company of love, its voice

An instant in the wind (I know not whither hurled)

But not for long to hold each desperate choice. "

- skriver Williams i forord til stykket. Digtet er af Hart Crane fra "The Broken Tower.

Den ødelagte verden, som vores desperate drømmer ankommer til, er et nutidigt mytologisk slum-sted, et

southern gothic univers. En fattig og forarmet verden, hvor drømme og længsler synes så langt borte fra virkeligheden, at det kan være en provokation i sig selv, når nogen kommer daskende ind med pels og parfume, og begynder at tale om kunst og magi. Her er livet nemlig hårdt arbejde, pengene små, og mens fugt og skidt driver ned af væggene, må alt som ikke er konkret fortrænges.

Fortiden og fremtiden må undertrykkes, når man ikke er sikker på, hvor man er i morgen. Her spøger tabet af fortidens forlorte (hvide) storhed, og fremtvinger en accept af virkeligheden, som kan synes umulig, når man altid har fået fortalt at "anyone can make it great in the United States", "The land of the free, and home of the brave.", "America is a place where anyone can do anything! A place where dreams come true".

Kampen for at gøre drømmen til virkelighed er en del af den amerikanske kulturimperialisme, som vi lapper i os, også i Skandinavien. Men noget tyder på, at et stort antal amerikanske borgere føler sig snydt, ligesom Stanley, og søger et opgør med billedet af hvem, der er samfundets vindere og hvem der er tabere. Der er en stærk polarisering i gang, som også udfordrer begrebet "sandhed".

Dette er noget, som spreder sig i Europa og i Norden også, og det må vi alle interessere os for. Når man befinder sig langt nede på den sociale rangstige i en farlig og forfalden verden, hvor både værdighed og overlevelse er truet, tager instinkterne. Når drømmene synes tabte, fremprovokeres

en brutalitet, som nemt fører til opløsning af søgende sjæle, hvis eneste tilflugt er en alternativ virkelighed.

Men drømme er også nødvendige for at overleve, og vi har alle længsler og drømme. Bliver det realisten Stanley eller drømmeren Blanche, der vinder kampen om virkeligheden?

EN KLASSISK TUNGVEKTER

AV **BRITA STRAND RANGNES**

Førstelektor i engelskspråklig kultur og litteratur

EN SPORVOGN TIL BEGJÆR ER EN AV DE STORE KLASSIKERNE I AMERIKANSK LITTERATUR, OG STYKKET HAR VÆRT OPPFØRT UTALLIGE GANGER OVER HELE VERDEN SIDEN URFREMFØRINGEN I 1947.

Familedramaet fra et slitt New Orleans-miljø appellerer stadig til et nytt publikum og nye lesere, og karakterene, som alle er skadde og sårbare på sine vis, finner gjenklang også i dag, selv om samfunnet har gjennomgått store endringer i løpet av de snart 80 årene som har gått siden premieren.

Den falmede sørstatsskjønnheten Blanche DuBois er blitt tvinget til å forlate det tilsynelatende storslagne barndomshjemmet Belle Reve i Mississippi for godt for å søke tilflukt

NR: 013473

BILLETT INFO Reisen varer i 2 timer og 25 minutter inklusiv pause. Reisende må være min 15 år. Billetten er gyldig for en reise, og må anvendes i tidsrommet 31. januar til 22. mars 2024.

hos den yngre søsteren Stella og hennes ektemann Stanley Kowalski i New Orleans. Med Blanches inntreden i den trange toromsleiligheten, er det som om ekteskap, vennskap, søskenrelasjonen, gamle sørstatstradisjoner og selve historien til familien DuBois blir plassert under et forstørrelsesglass. Når skarpt lys samlles gjennom forstørrelsesglasset, kan det som kjent forårsake brann, og situasjonen i leiligheten er i høyeste grad lettantennelig. Resultatet blir et eksplosivt, voldsomt og voldelig drama.

Det er i særlig grad Stanley og Blanche stykket kretser rundt. Blanche er forferdet over søsterens levestandard, hun synes Stanley er vulgær, voldelig, udannet og uforskammet, mens Stanley bare har forakt og sinne til overs for Blanche, hennes ustanselige kritikk, og den store forstyrrelsen hennes langvarige besøk medfører i hans liv.

Blanche vil ikke se sitt eget forfall, og hun vil ikke forholde seg til sitt eget fall i levestandard og anseelse. Hun klamrer seg til en fortid hun velger å se som vakker, og hennes egenverd og selvrespekt er uløselig knyttet til en identitet som slående skjønnhet og sosialt attråverdig. Nå har anseelsen hennes sunket betraktelig, og hennes selvrealisering kan bare skjje på bekostning av andre. Blanche vet nøyaktig hvilke knapper hun skal trykke på i sitt umettelige behov for bekræftelse og komplimenter, særlig når det gjelder søsteren Stella. Stykket illustrerer et sørgelig aktuelt og gjenkjennelig fokus på kvinnekropp og skjønnhetsideal, der Blanches stolthet over ikke å ha lagt på seg et gram på ti år, speiler vår egen tids kroppsfokus, som om livskvalitet og mening kan måles i vekt. Og hos Blanche er

det som om fraværet av vekt også blir et fravær av tyngde – hun ser ikke ut til å ha gjennomgått noen utvikling, men står på stedet hvil i sin fortrenning. Hennes gjennomgående, selvforherligende kritikk av medkarakterene blir et forsøk på å fremstille sitt eget skakkjorte liv som et mål for normalitet, der hun fornekter sin egen tilkortkommet og angst, sitt eget kaos og forfall.

Stanley Kowalski har lite til felles med den forfinede bakgrunnen Blanche insisterer på at hun og søsteren kommer fra. Han har arbeiderbakgrunn, og hos ham definerer alt fra klær, språk, og fritidsaktiviteter som poker og bowling hans klassetilhørighet. Han har et voldsomt kroppslig nærvær, også seksuelt, og hans forfedre er polske innvandrere, ikke ærverdige sørstatsfamilier. Det er en åpenbar og kraftig tiltrekning mellom ham og Stella, og det er tydelig at søsterens aktive valg av den primitive Stanley er provoserende og uforståelig for Blanche. Men om bord på en sporvogn har man ikke noe valg – man må følge sporene til endestasjonen, eller til vognen sporer av, og stykkets tittel reflekterer en uavvendelighet i livene til karakterene og deres begjær etter erotikk, status, posisjon og kjærlighet.

En sporvogn til begjær ble skrevet og fremført i 1947, bare to år etter at andre verdenskrig hadde tatt slutt, og et viktig trekk ved Stanley er at han er krigsveteran med mange og harde slag bak seg. På papiret bør verden ligge åpen i et optimistisk og mulighetsorientert etterkrigssamfunn, men mulighetene er på ingen måte de samme for alle, heller ikke når det gjelder den amerikanske drømmen. I en tekst

fra 2004, like før sin død, skriver Arthur Miller, en annen vesentlig amerikansk dramatiker, at En sporvogn til begjær er en gjenspeiling av outsidersens skjebne i det amerikanske samfunnet, og at stykket tematiserer spørsmål om rettferdighet. Dette gjelder for Stanley, som med sin bakgrunn opplever at han ikke har de samme mulighetene som andre, og det gjelder for Blanche, som med sin fortid heller ikke har mange valg som kvinne. De to karakterene brytes ned foran publikum, men der Stanley blir fysisk voldelig og destruktiv, er Blanches utagering verbal, og hun forsvinner stadig dypere inn i forstillinge og mental forstyrrelse.

Både Stanley og Blanche har overlevd slag – Stanley som krigsveteran, og Blanche som pårørende og dødsvitne for hele familien. Det viser seg nemlig at hun har vært den eneste etterlatte på familiegodset, der hun har sett hele familien dø, for hun til sist også har måttet gi slipp på selve eiendommen. De er begge skadet, og begge forsøker å finne en plass, et liv, i et samfunn som ikke er tilrettelagt for dem. Der Stanley utagerer fysisk og seksuelt, vender Blanche seg innover, men også hun påfører andre stor skade. Hun bebreider søsteren Stella for å ha reist og overlatt omsorgsbyrden til henne, uten å vise noen forståelse for det ansvaret man har for eget liv. Også hennes katastrofale ekteskap i ung alder og de utagerende valgene hun har tatt siden, har hun iherdig skjøvet fra seg, og hun forsøker nå nidkjært å kontrollere fortellingen om fortiden.

Det er karakterer med store menneskelige svakheter vi presenteres for i dette stykket. I 1957 publiserte Tennessee

NR: 013472

BILLETT INFO Reisen varer i 2 timer og 25 minutter inklusiv pause. Reisende må være min 15 år. Billetten er gyldig for en reise, og må anvendes i tidsrommet 31. januar til 22. mars 2024.

Williams et intervju med seg selv, der han imøtegikk noe av kritikken mot stykkene hans, og han ga intervjuet tittelen «The World We Live In.» For Williams mente nemlig at han beskrev verden slik den er, og volden, sinnet og spenningen i stykket reflekterer verden slik den har utviklet seg.

Håpet ligger i muligheten for å kjenne hverandre bedre som mennesker, og i å forstå at ingen har monopol verken på godhet eller ondskap. Og han slår fast at han aldri har møtt et menneske han ikke kunne være glad i dersom han til fulle kjente og forstod dem, og at denne kunnskapen og forståelsen er det han har forsøkt å etterstrebe i sitt eget arbeid.

EN SPORVOGN TIL BEGJÆR

AV TENNESSEE WILLIAMS

OVERSATT AV **LEIF SCHIØDT-HELGELAND** REGISSØR **MARIA KJÆRGAARD-SUNESSEN**
SCENOGRAF & KOSTYMEDESIGNER **SIMON HOLK WITZANSKY** KOMPONIST & LYDDESIGNER
SJUR MILJETEIG LYSDESIGNER **STEINAR LOHNE** DRAMATURG **MATILDE HOLDHUS** MASKØR
MIO EYFJORD MEDVIRKENDE **NINA ELLEN ØDEGÅRD**, **KIM JØRAN OLSEN**, **MARI STRAND**
FERSTAD, **MATIAS KUOPPALA**, **KIM FAIRCHILD**, **SVEIN SOLENES** & **EDVARD ROSSLAND**
FORESTILLINGSFOTO **GRETHE NYGAARD** GRAFISK DESIGN **STIG HÅVARD DIRDAL** ALLE
KOSTYMER OG SCENOGRAFI ER TILVIRKET VED ROGALAND TEATERS VERKSTEDER.
FORESTILLINGS- & AVVIKLING GJENNOMFØRES AV ROGALAND TEATERS TEKNISKE STAB.
TAKK TIL **FIGGJO** FOR LEVERING AV PORSELEN TIL FORESTILLINGEN.

A STREETCAR NAMED DESIRE IS PRESENTED THROUGH SPECIAL ARRANGEMENT WITH THE UNIVERSITY OF THE SOUTH, SEWANEE, TENNESSEE TEATERFORLAG: **NORDISKA APS.**

NR: 013471a

BILLETT INFO Reisen varer i 2 timer og 25 minutter inklusiv pause. Reisdage må være min 15 år. Billetten er gyldig for en reise, og må anvendes i tidsrommet 31. januar til 22. mars 2024.

Og er det kan hende her vi finner grunnen til at vi stadig vender tilbake til Blanche, Stanley og Stella og alle de andre skadeskutte skikkelsene i En sporvogn til begjær? Til at vi føler med Stanley, til tross for de fryktelige handlingene han begår? Til at vi gripes så sterkt av Blanches endelige nedstigning i mørket og hennes avsluttende møte med «fremmedes godhet»? Til at vi forstår både Stellas fascinasjon og kjærlighet til ham, og også den avgrunnen som åpner seg i henne etter at Blanche er ført bort?

«Sporvogn er et smerteskrig; å glemme det er å glemme stykket,» avslutter Arthur Miller sin tekst om skuespillet. Denne smerten er i høyeste grad aktuell i vår egen samtid.

Kilder: Arthur Miller: «Regarding Streetcar» (2004)
Tennessee Williams: «The World I Live In» (1957)
Begge tekster gjengitt i Penguin Modern Classics utgave av Tennessee Williams A Streetcar Named Desire (2009)

Mathias spiller Mitch

Svein spiller Steve

Mari spiller Stella

Nina Ellen spiller Blanche

Kim Jøran spiller Stanley

Edvard spiller diverse roller

Kim spiller Eunice

